

Week van 26 sept. tot 2 oktober 1964

Een roman door

Abraham HANS

Nr. 15

ONZE WEKELIJKSE
AFLEVERING PRIJS 3 F

HET WOUD VAN HOUTHULST

Martha schoof de grendels weg. Een gedante sprong binnen.

Onze Wekelijkse Aflevering

Abonnementsprijzen : p. maand : 10 F ; 3 m. : 30 F ; 6 m. : 60 F ; 9 m. : 90 F ; 12 m. : 120 F

Postchequerekening nr. 88.61

Uitgeverij : J. Hoste N. V.

Em. Jacquemaitlaan 105, Brussel 1

Verantwoordelijke uitgever :

M. Stijs, Kunstlaan 20, Brussel 4

KORTE INHOUD

Tijdens de oorlog van 1914-1918 heeft het dorp Steenhove in West-Vlaanderen hevig te lijden onder de Duitse bezetters. Moord, brand en plunderingen zijn aan de orde van de dag. De laffe Duitsers ontzien niets of niemand. Frans Hoornaert is teruggekeerd van het front bij zijn vrouw Martha Legein, terwijl Martha's zuster, Bertha, die een kind verwacht van de rijke Mijnheer Desmedt, opgesloten is in een gesticht voor gevallen meisjes.

Vermits gij trouw onze wekelijkse Aflevering
leest, moet gij ook de Annie Hans Korte Roman
lezen... Iedere week een nieuwe titel :

Een Meisje stapt de Wereld in

Een volledige roman voor **SLECHTS 7 FRANK**

OVERAL VERKRIJGBAAR

- Een vliegmachine ! zei Martha.

Men hoorde een geronk.

- Ja, maar geen zware motor, antwoordde Frans.

- O, als ze maar geen bommen gooien ! kloeg vrouw Legein.

De vorige week was er een op een hoeveke gevallen en van onder het puin had men de verminkte lijken van de boer en zijn vrouw gehaald. De dochter leefde nog, maar werd met verpletterde benen naar 't lazaret gebracht, en zweefde er nu nog tussen leven en dood. Twee zonen, die in de stal sliepen, waren aan de dans ontsprongen. En sedert die vreselijke morgen beefde vrouw Legein als een aëroplaan hoorde. Er volgden nu echter geen ontploffingen. Dikwijls kwamen de Britse vliegers de werken in 't bos bestoken. Enige weken waren voorbij gegaan sedert Bertha's wegvoering. De boerin verkeerde nog steeds in 't geloof, dat haar jongste dochter veilig bij goede mensen was. Het drietal zat bij een smokend kaarsje, want petroleum was er niet meer te krijgen.

Verleden week hadden de Duitsers hun laatste koe weggehaald en ook het graan aangeslagen. Donkerder werd de toekomst. Moeder Legein zat dikwijls uren te dubben. Dan mijmerde ze over haar zoon. Van Gust hoorde men niets. Sommigen kregen nog eens een gesmokkelde brief, maar op Doornhage kwam geen nieuws.

't Was weer een sombere avond. Dikwijls sprak Frans van vertrekken, maar hij liet het nog om de moeder. Eens had Martha er enige woorden over gerept, doch de vrouw wilde van geen heengaan horen. Zo kropen de dagen om. Aan het front was er rust. Pas met de lente zou de felle strijd weer aan de gang gaan, vertelden de soldaten. Intussen werkten ze. 't Diepste van het woud was vol geheimen. Zelfs de dwangarbeiders mochten er niet meer komen, maar moesten vooraan bomen vellen en zagen. Doch Duitsers vertelden wel eens, dat ze in 't bos kelders metsten, gangen bouwden, depots voor munitie en pioniersparken aanlegden.

Het woud van Houthulst moest een geduchte vesting worden. Van de spoorlijn waren er rails naar het bos gelegd en op wagens voerde men hout en grint aan. Ook geschut, granaten, prikkeldraad. En de mensen werden wankelmoedig. Al die beweging wees op een lange oorlog. Waarom braken de bondgenoten niet door ? Wie kon vermoeden, dat er nog vier jaren van ellende moesten volgen ?

- Er klopt iemand, zei Martha. Rap, verberg u !

Frans had onder de vloer een schuilplaats gemaakt. Hij trok de kolenbak weg, hief een ijzeren plaat op en schoof een plank opzij. En daaronder was een hol. Vlug liet hij zich naar beneden glijden en zijn vrouw bracht weer alles op zijn plaats.

- Ja, ze kloppen, hernam ze. 't Is aan de achterdeur. Dat kunnen geen Duitsers zijn.

Stil sloop ze heen.

- Wie is daar ? vroeg ze.

- Goed volk !

Martha schoof de grendels weg. Een gedaante sprong binnen.

- Goed volk ! klonk het weer. Loden...

Loden, de Boskanter ? Gij ?

- En ik dacht dat ge in Frankrijk zat.

- Over een uur of twee zat ik er nog. Hier zijn zeker geen Duitsers ?

- Neen.

- Mag ik binnen komen ?

- Van eigen !

- Maar, ge moet het weten... ik ben een spion !

- Dus een helper van ons leger ! Kom binnen, ge zijt hier thuis !

- Ik kon ook naar Nele's moeder gaan. Maar dat is op het dorp.

- Neen, daar is het te gevaarlijk.

- Ik heb hier een mandeke duiven.

- Duiven, m'n ziele !

- Seffens zult ge weten waarvoor. 'k Zal ze hier zetten.

- Doe maar ! En kom nu mee ! Zeg, Frans is thuis.

- Uw man ?

- Ja.

- Proficiat ! En gezond ?

- Gekwetst aan zijn been, maar anders goed van pas. Kom binnen !

De jonge man volgde Martha in de warme keuken.

- Dag moeder Legein, groette hij.

- Wie is dat ? vroeg de boerin, wat versuft.

- Kent ge Loden, de Boskanter, niet meer ?

- Ha, ja... Zet u !

Martha opende 't hol en zei :

- Kom er maar uit Frans ! Goed volk !

- Tiens, zijt ge daar ? Ha, ja, ook voor die loeders, hé ! hernam de bezoeker lachend. Wel, Frans, jongen, hoe stelt ge het ?

- En gij ? Van waar komt ge nu toch ?

- Gij kruipt uit de grond, ik kom uit de lucht gevallen. Ik meen het. Een vlieger heeft me hier neergezet met mijn mand duiven. Maar daarover spreken we seffens. Ik heb nieuws van Gust mee.

- Och Here, van Gust ! kreet Martha. Moeder, hoort ge dat ? Loden heeft nieuws van Gust, Loden komt van ginder !

- Van mijn jongen ! Here God, is het waar ? Hij leeft dus nog !

- Ik heb hem gezien !

- Gezien ! En hoe zag hij er uit ?

- Heel goed ! En hier is een brief van hem voor u en een voor Angèle Debruin !

« Dat ik Angèle eens haalde, hernam de jonge vrouw.

- Neen, neen ! verbood Loden haastig. Luister ik wil alle mogelijke diensten bewijzen voor mijn parochianen en streekgenoten. Waar ik nu woon weten weinigen het, dat ik spioneer. En hier mag niemand het weten buiten gij en Nele's moeder.

- Dat versta ik, zei Frans.

- Ik waag mijn leven. Moesten ze mij, gelijk op welke stoep pakken, IK kreeg de kogel !

- Dat is zeker...

- En misdoo ik niet met bij u te komen? 't Is waar, gij zoudt ook gestraft worden.

- Hoor eens Loden, al hink ik, 'k ben nog soldaat, en op mijn hulp kunt ge rekenen.

- Gij zijt hartelijk welkom, bevestigde Martha.

Vrouw Legein was reeds de brief van haar zoon aan 't lezen. 't Was eensklaps voor haar een heerlijke avond geworden.

- Ja, vertelde Loden, 't is een gevaarlijk stielkje. Ge weet, dat ik hier vluchten moest. 'k Kwam met Nele veilig in Holland aan en in enige dagen had ik een pas voor Engeland en Frankrijk.

- Dan moest ge over zee? vroeg Hoornaert.

- Ja... Dat deed aardig. En 't was slecht weer. 'k Ben dan liever in ons bos, dan op dat eendelijke water. 'k Gaf mij seffens bij de overheid aan, want 'k had maar een goesting en dat was die sloebers van Duitsers te helpen bestoken. De overheid hoorde me uit, of er hier veel Duitsers waren en wat ze al uitstaken. En dan vroeg ze, of ik geen spionage zou willen doen. Eerst was ik liever gaan vechten, maar als ze me dat al uitlegden, hoeveel diensten ik kon bewijzen, en dat ik de streek goed kende, en nog veel meer, kon ik niet weigeren. En nu heeft een vlieger mij neergezet.

- Maar hebben de Duitsers die vliegmaschine niet beschoten?

- We vlogen eendelijk hoge. En 'k wist waar we rap konden dalen. 'k Liet de vlieger z'n eigen neerzetten op de bilk van Vergote. Er waren daar nooit Duitsers in den omtrek.

- Neen, nog niet, zei Martha.

- Maar ze hebben ons toch gehoord.

- Wij ook...

- Maar ze kwamen te laat. Ik dook me in een bosje, toen ze voorbijstoven, om de machine te zoeken en mijn kameraad zal al hoge in de lucht.

- En wat moet ge nu doen? vroeg Frans.

- Ik heb een mandje duiven mee. Ik kijk eens goed rond, en wat gemeld moet worden, schrijf ik op een briefje. Dat briefje dan aan een duif en weg is het nieuws. En als alle duiven vertrokken zijn, keer ik ook terug.

- Per vliegmaschine?

- Nu niet. Later zullen we dat misschien ook arrangeren. Nu ga ik weer over Holland.

Frans keek Martha aan en de jonge vrouw begreep die blik. Nu konden ze een goede gids hebben, om hen weg te leiden uit deze dwang, weg naar de vrijheid.

Maar moeder?

Loden zat die avond veel te vertellen.

- Weet ge wie er ginder ook toegekomen is? Leon Wouters!

« Leon Wouters! riep Martha. Ze wist niets van 't onderhoud tussen die jongeling en de dokter.

- Ja, hij was verdwenen, hernam ze, en zonder iets aan zijn ouders te zeggen. De kommandant zocht hem. Zijn vader moest op 't bureau komen, maar de man wist van niets! Zo, zo, hij naar 't front gevlucht! Hebt ge hem gezien?

- Neen, maar ik weet het van een kennis.

Martha zweeg een wijle. Alles werd haar duidelijk. Om Bertha moest Leon huis en streek verlaten hebben! Loden verhaalde dan, wat hij gehoord had van de slag bij de IJzer, over de ongelijke, geweldige, bloedige strijd en de zware verliezen. Maar nu waren ze bezig met het leger te veranderen.

Ha, de Duitsers werkten? Maar aan de andere zijde zaten ze ook niet stil! En in de naaste Lente zou 't er opgaan!

Hij moest nu inlichtingen verzamelen over 't Woud van Houthulst. De vliegers zouden dan al die vestingen bestoken. Er lagen al veel bommen gereed voor 't bos.

- Ons schoon bos... en we woonden er zo goed rond en 't was zo 'n gerust leven, zei Martha zuchtend. Och Here, Duitsland verdient een zware straf.

- Wel, ik zou nog wat vergeten! riep Loden. Vrouwe, weet ge wie ik ook gezien heb? Uw zuster Eudoxie.

- Och Here, ze was naar 't begijnhof van Dixmuide gegaan en nooit hoorden we meer van haar.

- Ze is nu in De Panne. Ja, ze heeft te Dixmuide veel schrik gehad. Ze zat er dagen in de kelder. De groot-juffrouw van 't begijnhof is dood gevonden in haar zetel. Ze was lam en kon niet vluchten.

- Maar hielpen ze haar dan niet?

- Ze wilde, dat eerst al de anderen weggedaan werden. En toen hebben ze haar vergeten of er niet meer kunnen bij geraken.

Later vonden ze haar dood, en ze peinzen, dat ze van honger is gestorven.

- Hoe wreed, hoe wreed! kloeg Martha, die de groot-juffrouw goed gekend had.

- Ja, er is te Dixmuide veel wreeds gebeurd.

- En heeft mijn zusters niets voor mij gezegd? vroeg vrouw Legein.

- Wel, 'k heb 't haar niet verteld, dat ik naar hier kwam. Ge moogt 't me niet kwalijk nemen, maar juffrouw Eudoxie had altijd nogal een redelijke lange tonge en 't was voor mij dus 't beste van te zwijgen.

- En hoe is het met Nele? vroeg Martha.

- Goed! We zijn getrouwd. Ze werkt nu in 't hospitaal van De Panne. Ze wast en kuist er. Ze zijn bezig met daar een heel hospitaal te bouwen. Onze Koningin moeit er zich veel mee.

- Dus onze Koningin is daar ook!

- Lijk de Koning! Ik heb ze beiden gezien! De soldaten zouden er alles voor doen!

Ja, zo was er veel te vertellen.

Loden zat daar immers als een bode van den IJzer, een bode van 't eigen leger, dat ginds in 't nog vrije België voor 't verdrukt landeke streed...

DE VERBANNING

De Duitse kommandant was de volgende morgen reeds vroeg in de weer. Soldaten werden uitgezonden, om een aëroplaan te zoeken. Er moest een gevalen zijn. Men had duidelijk 't geronk gehoord. Natuurlijk werd de vogel niet ontdekt.

En Loden zat intussen broederlijk met Frans Hoornaert in het hol, want de Duitsers moesten het eens in 't hoofd krijgen tot huiszoeking over te gaan. Maar na de middag scheen alle gevaar geweken. 's Avonds trok de Boskanter er op uit. Pas tegen de avond keerde hij terug, en Frans hielp hem bij 't op maken van een verslag, dat een duif naar de overzijde van het front bracht. Zo waagden deze stille helden hun leven.

Martha had Gusts brief aan Angèle gebracht, maar over de aankomst van Loden gezwezen. Het meisje was zeer verblijd, want haar trouw bleef ongeschokt.

Loden en Frans werkten voort. Vier dagen na de zonderlinge daling van de Boskanter, geraakte Steenhove in rep en roer. Er was bevel gekomen tot ontroofing van het dorp. Voorlopig zouden de bewoners naar Roeselare en Thorhout gebracht worden.

Angèle kwam het op Doornhage vertellen.

- Morgenochtend om zeven uur moeten we allen op de plaats zijn, vertelde ze. En we mogen maar vijftientwintig kilo bagage meenemen. 't Staat al uitgeplakt.

- En de beesten?

- Achterblijven! Vader is 't hart in! Als schooiers moeten we weg. Meubels kleren, ons hooi, graan, onze wagens, we moeten 't al hier laten. Elk vijftientwintig kilo, wat is dat?

- 't Is verschrikkelijk, zei Martha. En waarom?

- Ja, vraag gij maar waarom? Omdat ze 't zeggen! Ze zijn meester! Er is overal veel verdriet!

- En mogen we gaan, waar we willen?

- Dat zal morgen gezegd worden! Roeselare of Thorhout. Maar Martha, we zullen samen blijven, niet waar?

Ja...

- Ja...

- Ja...

Angèle bleef niet lang spreken, want haar ouders hadden haar nodig. Ze wilden toch nog 't een en ander verbergen... De jonge vrouw bleef enige ogenblikken alleen. Wat ze zo dikwijls gevreesd had, was nu eensklaps waarheid: het vertrek, de verbanning! Ze ging bij Frans en Loden en deelde hun het nieuws mee.

- Ja, 't moest er van komen, zei Hoornaert, en eigenlijk gezegd, is die mare mij welkom. Wij gaan natuurlijk niet naar Roeselare of Thorhout, maar naar Holland.

- En moeder?

- Ze gaat met ons mee?

- Als ze maar wil.

- Ze zal nu begrijpen, dat ze moet doen als de anderen. En wat weet moeder ervan, waarheen wij haar geleiden!

- En ik ben de wegwijzer, sprak Loden.

- Dus vanavond moeten we al op reis? vroeg Martha.

- Ja! Langer kunnen we niet wachten, of ik loop de Duitsers in de armen.

- 't Is toch wreed, zei de jonge vrouw. Die oorlog is nog wat erger dan we peinsden.

• Kon ik nu Nele's moeder ook maar meenemen! wenste de Boskanter. Ze moet toch vluchteling worden!

Eenmaal pas had hij de weduwe ontmoet. Martha was haar op dat bezoek gaan voorbereiden, en had de vrouw dan mee naar Doornhage genomen. Er viel nu veel te bedisselen.

Martha zou de weduwe Dezutter weerhalen. Dan kon men alles afspreken. Vrouw Legein zat peinzend in de keuken.

• Moeder, zei haar dochter, mogen moet het hele dorp weg.

• Weg? Waar naartoe?

• Naar Roeselare en Thorhout. De Duitsers zullen het zeggen.

• Och Here, weg uit ons huis.

• Ja moeder, alle mensen!

• Maar dat is God geklaagd! Is dat oorlog voeren!

• 't Is al onrechtvaardigheid wat we horen, maar wat is er aan te doen?

• Naar Roeselare gaan we dan. Bertha is daar ook.

• Wij gaan niet met de andere mee. Ge verstaat wel moeder, dat wij het niet kunnen doen voor Frans. We zullen van avond vertrekken.

• Door de nacht?

• O, de mannen weten de weg...

• Maar als gij alleen gingt...

• En gij?

• Met de andere mensen! - Moeder, gemaakt me droevig. Moeten wij nu scheiden?

• Maar Bertha dan? Gij hebt uw man. Zij heeft niemand.

• Frans zal wel zorgen, dat Bertha bij ons geraakt. En Loden helpt ook; die weet alles.

• Ik moet dan maar op God en u betrouwen! We zitten nu in al die ellende! Wat gij regelt, is goed.

• Juist moeder!

• En vader, die daar alleen blijft liggen! Och Here, toch, wat ze nu al met mensen doen! Uit hun huis jagen! Maar ik ga er niet meer voor schreeuwen. Wat helpt het! 't Is de ene slechte mare na de andere. We zijn al dompelaars te gare.

Na de middag kwam vrouw Dezutter.

• Wat een verdriet op de parochie! kloeg ze. Een mens heeft nu maar zijn huis meer en ze gaan ons dat ook afpakken!

• Daar is veel verdriet. Daarvoor is 't oorlog, stemde Loden toe.

• Vluchteling zijn!

• Er zijn er duizenden, moeder!

• Wat misdeden wij nu?

• Wat misdeed Nele's vader?

• 't Is waar! Als die Duitsers niet wreed gestraft worden, is er geen rechtvaardigheid meer!

• Maar die straf komt...

• Och, wij zullen er weinig bate bij hebben!

• Moeder, ik moet eens ernstig met u spreken.

• Ja, jongen...

- De Steenhovenaar moeten naar Thorhout of Roeselare. Maar wat zal 't dan zijn ?

- Ja, wat zal 't dan zijn !

- Nog veder dompelen voorzeker. Altijd verjaagd worden en nooit ruste. Onder een vreemd dak ! Daarom moet je met mij mee gaan.

- Waarheen ?

« Naar Nele !

- Zo ver !

- Daar zijt ge bij uw dochter, en gij krijgt uw eigen huis en goede verzorging. Als ge alleen dompelt, zult ge ziek worden van het verdriet.

- Ik ben al ziek ! Is 't niet schromelijk, al die miserie !

- Ga mee met mij ! Nele zal ook zo gelukkig zijn.

- Maar hoe geraken we er ?

- Betrouw maar op mij. Ik breng u bij Nele. En Frans en Martha gaan ook mee.

- En vrouw Legein ?

- Ook, maar zeg het haar niet, want ze heeft dikwijls zulke aardige gedachten. Zodus, maak uw pakje en kom deze noen naar hier. Van avond zetten we uit.

- Loden, zoals gij het wilt, doe ik ! Ik laat me nu maar leiden ! Een mens verliest zijn moed.

- Ginder krijgt ge die terug.

't Werd een drukke namiddag.

Daar men ver te voet moest gaan en meestal langs binnenwegen, kon men weinig pakken meenemen. Er moest dus gewikt en gewogen worden wat men noodzakelijk hebben moest.

Toen 't duister was vertrok men. Wanneer 't op scheiden aankwam, 't scheiden van het huis, waar ze zo gelukkig was geweest, barstte vrouw Legein in tranen uit. En ook Martha was diep ontroerd... En nu, arm en beroofd stonden ze hier, als bannelingen, die straks geen eigen plaatsje meer hadden om 't moede lichaam uit te strekken. Vrouw Legein bedaarde dan toch wat.

- Ja, 't moet, zei ze gelaten. Maar 't is hard, o, 't is hard en wreed. Enige maanden geleden nog al te gare, gelukkig te vreden, wel veel moeten werken, maar voor ons eigen brood. En nu !

Frans trok de deur toe... en 't was of hij weer een brok van zijn leven afsloot. Bij vaders graf bleef het groepje staan. Alleen Loden trok de weg op. Men moest toch op de Duitsers letten en de zaak niet laten bederven, eer men ze aanvatte. De mensen baden in stilte, en toch hoe roerend en plechtig was dit afscheid !

- Kom, fluisterde Frans. 't Is tijd...

- Vader... O, gij waart zo 'n brave man, snikte vrouw Legein. God weet, hoe gaarne ik bij uw graf zou blijven... Als we trouwden, kwamen we op Doornhage en daar staat het nu, zo doods en schamel. Alles achterlaten, het graan, dat gij nog hebt gezaaid en geoogst, onze arme zwijns, de konijnen, de hennen, alles voor die deugnieten, die dieven ! En onze meubeltjes, de we samen te Ieperen gingen kopen. O, hij was zo blijde, vervolgde ze tot de weduwe Dezutter, als hij mij dan later geld kon geven voor een nieuw stuk. Daar baarde ik mijn kinderen, in dat goede huis. We hebben er soms verdriet gehad, maar meestal geluk, en dat is nu al gebroken.

- Maar ja, arme slore, gij laat ook uw man achter.
- Ik ben nog op zijn graf gaan lezen, voor ik vertrok.
 - Niet zo luid klappen, vermaande Loden. De loeders konden 't horen.
- Frans en Martha kwamen 't laatst. De jonge vrouw wendde nog eens 't hoofd om.
- Waar kijkt ge naar? fluisterde haar man.
 - Naar 't bos.
- Arm Houthulst-bos... zullen we 't ooit were zien?
 - Hoor de wind in de bomen.
 - Ja.
 - 't Is of het bos klaagt... Ik was er toch zo gaarne.
 - We speelden er als kinderen.
- En daar hebt ge me het eerst van liefde gesproken, Frans. Ja, zullen we 't ooit were zien? De Duitser zit er in. Maar we moeten zwijgen en stille voort dompelen. God zij geloofd, ge zijt toch terug gekomen.

En 't groepje verdween in de duisternis, geleid door Loden, de ter dood veroordeelde, die echter 't rustigst was van allen. Ja, de wind voer klagend door 't Houthulster woud en acht de donkere massa bonkte 't nimmer zwiiggend kanon. Eensklaps hoorden de bannelingen zware knallen. Verschrikt keken ze om. In de verte sloeg een reusachtige vlam op. Even schitterde ze, en dan spatte ze in een fontein van vonken uiteen.

- Dat is in 't bos, zei Loden, Een vlieger, die wœr enige bommen gesmeten heeft. En voorzeker heeft hij een munitiedepot geraakt. Hoor maar! Nog ontploffingen.

- O God! roep vrouw Legein ontsteld.

't Was of nu 't ganse woud van Houthulst in lichtelaie stond. En de aarde dreunde en de lucht schokte. Toen werd 't weer donker en stil.

- Ja, dat was een munitiedepot, hernam de Boskanter. We moeten voorzichtig zijn, want overal zullen er soldaten naar buiten komen om te zien.

- In ons bos! fluisterde Martha. Zo zien we het voor 't laatst. In vuur en vlam.

- Ja.
 - 't is veroordeeld! 't Moet verdwijnen.
- Als ons land maar weer vrij wordt...
 - Ze gaan het tot een wildernis maken.
 - Liever een vrije wildernis dan een prachtige hof, waar we onder druk zitten.

Nogmaals keek de jonge vrouw om. En ze dacht aan Dillens voorspelling. Al bloed in 't Houthulstbos. Wee ons bos, maar wee ook de Duitser!

IN DE NACHT

De ganse nacht wandelden Loden en zijn lotgenoten voort. 't Ging niet zo vlug als de Boskanter het wilde. Tegen de morgen waren zo onder de gemeente Aertrijcke. De vrouwen waren zeer moe.

- We zouden nu ergens moeten binnen raken, zei Loden tot Frans. Dan kunnen we tot morgen voormiddag rusten en misschien in de namiddag naar Brugge reizen.

- Wel, ik weet hier in de omtrek een goede kennis wonen. We zullen daar aankloppen.

- Ja... Hoe ver is 't nog ?
- Twintig minuten...

• Vooruit dan Stil, daar nadert iemand. Mensen duik u achter de bomen...

Frans, kom bij mij. Ik heb mijn mes al gereed. Gij ook ?

- Ja, fluisterde Hoornaert.
- Gij zijt burgers, zei iemand in 't Frans.
- Ja, antwoordde Frans. En gij ?
- Ik denk dat ge vluchtelingen zijt.
- Waarom vraagt ge dat ?

Loden hield zijn mes klaar en sprak op gedempten toon :

- Als gij een verrader zijt, is uw laatste uur geslagen.
- Ik ben vluchteling als gij. Een Frans soldaat... een verminkte dan nog. Ik zwerf al lang in mijn burgerkleren rond en wil naar Holland. O, om Gods wil, help mij !

- Maar Duitsers gaan dikwijls met listen om.
- Moi un Boche ! Mon Dieu ! Hier is mijn revolver, neem het wapen. En als ge licht hebt, zal ik u papieren tonen.
- Goed, straks dan ! Ga mee ! Als ge een Frans soldaat zijt, zorgen we voor u als een broer.
- O, wat heb ik nu geluk !
- Maar wij zijn wantrouwend.
- Dat begrijp ik... Straks zal ik u bewijzen, dat ik de waarheid zeg.

De vrouwen hadden niets van het gesprek begrepen en Frans vertelde nu hoe het gezelschap vermeerderd was.

Een klein halfuur later stond het groepje voor een Vlaams hoefje.

- Hier woont Verbeke, zei Hoornaert. Als we nu maar zeker waren, dat er geen Duitsers op 't hof zijn.
- We moeten voorzichtig te werk gaan, verzekerde Lodén. Frans, wij stappen voorop. Laat de anderen hier wachten.

Beide mannen begaven zich naar de achterdeur.

Een hond begon te blaffen.

Frans klopte.

- Wie is daar ? riep men na een wijle.
- Doe eens open ! vroeg de oud-soldaat.
- Maar wie zijt ge ?
- Goed volk !
- Kom morgen vroeg terug.
- Verbeke, ge zult ons niet laten staan.

Loden hield zijn mes gereed. Als er een Duitser kwam, zou hij er kort spel mee maken.

Men hoorde toch grendels wegschuiven.

De boer opende de deur.

- Ge kent me, zei hij, en daarom doe ik open.
- 't Is Frans Hoornaert...
- Van Steenhove ?
- Ja.
- M'n ziele Gods, ik dacht dat ge dood waart. Ha, gij zijt het ! Hadt ge dat seffens gezegd. Kom rap binnen.

- We zijn met velen...
 - Komt allen binnen.
- Loden riep de vrouwen en de vreemdeling.
- 't Is toch waar, dat Steenhove ontruimd wordt. 'k Heb dat van vluchtende Boskanters gehoord.
 - Ja, 't is waar. Wij willen narr Holland.
 - 'k Zal mijn vrouw roepen. Ze zal de stoof aansteken en koffie maken. Kom mensen, langs hier is de keuken! Allen wel gekomen! Er zijn geen Duitsers rond mijn hof. Er zitten er veel op 't kasteel en aan de Engel, maar dat is nog een eindeke van hier.
 - We blijven niet lang, zei Loden, kunt ge van hier nog al gemakkelijk naar Brugge raken?
 - Zonder pas, lastig man! Ge zult daarvoor de avond moeten nemen. De Duitsers zijn lastig want ze maken allerlei werken aan de Gouden Leeuw en de Arend, en hier aan de Engel... En dan zitten ze met hun vliegplein van Ghistel, hun depots te Sint-Andries, zo ze letten streng op 't verkeer.
 - Wel, ik moet met u nog eens meer spreken. Ge schijnt goed de streek te kennen, hernam de Boskanter, die aan zijn dienst dacht.
- Intussen stond de boerin op. Ze begroette de vluchtelingen hartelijk.
- Arme dompelaars, zei ze medelijdend, 't is algelijk wreed zo van uw hof verjaagd te worden.
 - O, zwijg er van! En dan hebben ze eerst mijn man doodgestoken, kloeg vrouw Legein.
 - Ik heb dat gehoord. 't Is dus toch waar, want een mens weet tegenwoordig niet, wat er op de naaste parochie gebeurt. Ja, 't zijn wel tijden. Ik heb ook een zoon bij 't leger... Ik weet niets van hem en hij niets van ons.
 - Wel, ge kunt met mij een brief meegeven, en ik zal u 't antwoord bezorgen, beloofde Loden.
- De mensen waren zeer blij met dit vooruitzicht. De vrouw maakte vuur en zette water voor de koffie op.
- De Franse soldaat stond verlegen op de achtergrond.
- Hoornaert vertelde hoe ze de vreemdeling ontmoet hadden.
 - Wel, hij is van eigen ook welkom, hernam de boer. Fransen zijn onze bondgenoten en dus onze broeders. Zeg hem, dat hij gaat zitten.
- De Fransman haalde zijn papieren te voorschijn en Loden en Hoornaert zagen ze na.
- Toen stak Frans hem de hand toe en zei: ë
- We verkeren in 't zelfde geval. We zijn beiden oud-soldaten en verminkten. Welkom bij ons, en we gaan samen over de grens!
 - O, ik dank u! Ja, ik heb in België al veel vriendelijkheid ontvangen!
 - Zijt ge al lang aan 't dolen?
 - Wel drie maanden! Ik werd aan de Marne gevangen genomen. Ik was gewond. Later kon ik vluchten.
- Frans vertaalde dat voor de vrouwen.
- « Bijna uw historie, zei Martha tot haar man.
- Ja.
 - Vraag hem eens of hij getrouwd is.
 - Mijn vrouw moet mij ook als verdwenen beschouwen, vertelde ontsnapte. Kijk...

En de tranen sprongen hem in de ogen, toen de knappe jonge man twee portretten te voorschijn haalde.

Een kindje van acht maanden. En een mooie vrouw, de moeder.

- Op 3 augustus 1914 heb ik afscheid van hen genomen, zei de soldaat treurig. Sedertdien heb ik van hen niets meer gehoord. Ze wonen in 't bezette Frankrijk, dicht bij de vuurlinie. Wonen ze er nog? Werden ze, zoals velen van haar door de Duitsers weggevoerd? Trof een bom mijn woning? Kwamen ruwe soldaten in huis? O, die en zoveel vragen heb ik me gesteld, toen ik nu hier, dan daar verborgen was. Zie, ik heb veel pijn geleden... Meestal kon ik niet slapen, 't was of mijn hart brandde. Ik heb de stem van Duitsers in de nabijheid gehoord... Eens moest ik me langs aaneengebonden lakens uit een hoog raam laten glijden... om mijn vrijheid, misschien wel mijn leven te redden. De laatste twee maanden heb ik in een schuur geleefd. Maar dat alles is niet zo erg als de zedelijke smart over die onzekerheid, die angst om moeder en kind.

Frans had alles voor de anderen vertaald en vrouw Verbeke zei op hartelijke toon:

- Hier zijt ge thuis, jongen! En ge zijt nu bij goede mensen die u voort zullen helpen.

De soldaat verstond die woorden niet, maar begreep ze toch.

DE OPGESLOTENEN

Bertha Legein leed zeer in een omgeving, daar in het gesticht voor gevallen vrouwen!

Rosse Trien bespotte haar.

- Dat was de fiere madam onzer parochie! vertelde ze. Ze wilde geen boerin zijn. Ze ging op het kasteel wonen. Ze moest schoon gekleed gaan. En daar zit ze nu toch ook bij ons. Ik gaf met uit voor wat ik was. Ik geneerde me niet. Ik maakte plezier. Wat kon mij de oorlog schelen. Ik heb geen oorlog gemaakt. Maar zij was daar te treffelijk voor ons en ze kneep de katjes in 't donker. Daar zit ze nu toch ook de madam van Doornhage en Hooglinde.

Dikwijls voer de deerne aldus uit en dan kwamen sletten rond Bertha staan en haar bespotten. Ze moest de gemeenste taal aanhoren.

Zekere avond kwam een meisje bij haar zitten. Bertha had reeds opgemerkt, hoe die gevangene nooit sprak en er zeer triestig uitzag.

- Van waar zijt ge? vroeg ze aan Bertha.

- Van Steenhove. En gij?

- Van Brugge. Ik heet Emma Moers... Ik zit hier onschuldig en ik heb al gezien dat gij ook niet van de soort zijt.

- O, 't is hier als een hel!

- Voor mij ook! En wat moet ik doen, als ik er uit geraak! Men zal mij met de vingers nawijzen. En niets misdaan hebben!

- Hoe komt ge hier?

- Door de schuld van een officier. Ik was dienstmeisje in een herberg. Die officier kwam daar veel. Op een avond wilde hij in mijn kamer komen. Toen heb ik geroepen en getierd en 't hele hotel overeind gezet. De officier vluchtte, maar de volgende morgen moest ik naar het hospitaal komen.

- Naar het hospitaal?

- Ja, waar veel slechte vrouwen zich moesten melden. En toen hebben ze mij naar hier gezonden. Of 't schandelijk is! Waarom zit ik hier? 't Is een wraak van die Duitser! Ik ben nu hier, omdat ik mijn eer verdedigd heb. En veel sletten lopen vrij rond!

- Ja... ik ook ben hier onrechtvaardig ingestoken.

- Er zijn er nog? En dan hele dagen bij die slunzen moeten blijven!

Er waren vrouwen en meisjes, die geen schaamte kenden en door de ramen naar burgers en soldaten schreeuwden. Of ze zongen smerige liedjes, vertelden van hun leven, dansten nu, maakten wat later ruzie, en in zulk een verblijf moest Bertha Legein haar dagen slijten.

Voortdurend dacht ze aan haar moeder. 's Nachts lag ze op haar ellendig leger te wenen.

Kon ze maar vluchten? Maar wat dan?

Naar Steenhove dufde ze niet meer gaan. Een meisje van Roeselare had verteld, dat Steenhove ontruimd was. Waar mocht haar moeder zwerven? Och, wat gaf het? Kon ze tot moeder terug keren?

O, Desmedt had haar wreed getroffen, door haar naar dit gesticht te zenden! Want hij stond toch achter die Duitse kommandant. En wie weet wat hij nu over haar omgang met Fried vertelde!

Zou ze dan verder moeten dompelen en terecht komen, waar veel dezer sletten uit dit gebouw terugkeerden, als ze vrijgelaten werden? In de poel van ontucht!

- O, neen, dan liever de dood!

Bertha lag daar uren aan te denken.

De lange dagen, de nog langer nachten kropen traag om.

Nu en dan kwam een dokter.

Op zekere dag riep hij Bertha alleen.

- Gij behoort hier niet thuis, ze hij vriendelijk.

Het meisje begon te wenen. 't Was het eerste minzame woord, dat zij sedert haar wegvoering hoorde.

- Hoe komt ge hier? vroeg de geneesheer.

« Door wraak, mijnheer...

- Vertel mij eens uw geschiedenis.

Bertha deed het.

- Ongelukkig kind, hernam de dokter. Ge moet hier uit!

- O, om de liefde Gods, help me dan buiten, mijnheer! smeekte ze. Naar mijn moeder.

- Waar woont die?

- Te Steenhove...

- Dat is bij het front...

-Ja. Misschien is het dorp ontruimd... maar dan is moeder te Roeselare.

- Luister, ik zal dat onderzoeken en zien wat ik voor u kan doen. Heb maar goede hoop!

- Mijnheer, hier is nog een arm meisje, hernam Bertha.

- Wie dan?

Ze sprak nu over haar Brugse gezellin.

- Haal haar eens, vroeg de geneesheer.

Hij verhoorde ook deze bestedeling, en gaf eveneens haar hoop.

Rosse Trien wilde weten, waarom de dochter van Legein alleen geroepen was, en toen aan haar nieuwsgierigheid niet voldaan werd, moest Bertha het weer ontgelden.

- Ze heeft nog een keer de grote madam uitgehangen! riep de kroegdeerne. Maar ik zal het die dokter eens zeggen, welk een schijnheilige gij zijt. Ge waart lief van de oude baron. Daarvoor moest Legeins dochter naar 't kasteel. En eerst liep ze met een Duitser. En wie weet, hoeveel vrijers ze had. Toen de baron vluchtte, nam ze rap een boerenzoon!

Ge zit bij ons en ge blijft bij ons! De preutse madam van Doornhage! Wat zullen ze te Steenhove over u babbelen! Mij kenden ze er al. Maar gij! 'k Wilde, dat ik eens een uur onder ons volk was, om te horen, wat ze op uw kap vertellen.

Bertha antwoordde niet, en verdroeg gelaten alle spotternij.

Al spoedig zou ze uit deze hel verlost zijn!

Maar wat dan?

Altijd weer diezelfde vraag, zonder dat ze er antwoord op vinden kon!

De volgende morgen werd Bertha weer bij de dokter geroepen.

- Op Steenhove zijn geen mensen meer, zei hij. De bevolking is naar Roeselare en Torhout. Ze zullen u een paspoort geven naar die steden. Ge kunt er uw familie zoeken.

- O, mijnheer, ik dank u!

- Ge zijt zeer onrechtvaardig behandeld geworden. Uw Brugse virendin zal ook mogen vertrekken. Ze hoort her evenmin. Maar zorg nu, dat ge niet dieper valt, arm kind. Leef voortaan eerlijk en braaf.

Bertha moest nog enige dagen geduld oefenen. Toen kreeg ze haar pas.

- Zo, die mag weg! riep Rosse Trien. Als ge maar een fijne bek hebt, hé!
't Is een smerige onrechtvaardigheid, zeg ik! Ze vloekte Bertha uit.

Maar de dochter uit « De Drie Linden » kon toch het vertrek niet verhinderen.

Voor 't eerst in lange tijd had Bertha Legein een gelukkig ogenblik, toen de deur van dat gruwelijk gesticht achter haar dicht viel.

- Een die weer eens herbeginnen mag! zei een vrouw, die het meisje uit het gebouw zag komen. Ze moesten die smerige wijven een brandmerk op hun voorhoofd geven! Zeg, is uw vrijer misschien aan 't front?

De schaamte sloeg 't meisje in gelaat.

Een brandmerk? Was ze niet gebrandmerkt door haar verblijf alhier?

Zo zou ze steeds verweten en veracht worden!

Die heeft in 't gesticht te Gent gezeten...

Ze hoorde 't al, hoe men het haar nariet, hoe men er haar om bespotten zou!

- Och Here, wat moet ik te Roeselare of te Torhout gaan doen? dacht de verlatene. Kan ik bij moeder terug komen? 't Durf niet!

Maar nu stond ze hier zonder geld, zonder enig middel van bestaan. En straks werd ze moeder...

Waar kon ze anders heen dan naar Roeselare of Torhout?

Martha zou haar dan toch helpen...

Besluiteloos dwaalde Bertha door de grote stad.

Was ze maar niet beter in het gesticht gebleven?

Daar had ze voedsel en een rustplaats...

Plots zag ze Desmedt.

De landeigenaar was door de kommandant van Steenhove begunstigd geworden. Hij mocht zich te Gent vestigen. Hij, de konkelaar, de verrader, moest niet met vrouw en kind in een ellendig vluchtelingenverblijf.

De schelm bemerkte ook het meisje.

- Tiens, gij hier! zei hij, op gewone toon.

- Ja... ik kom uit het gesticht, waar gij mij liet steken! antwoordde Bertha nijdig.

- Ik?

- Dan waart ge mij kwijt, hé! God, wat zijt ge laf geweest! Maar ik ben weer vrij!

- Bertha, wat je nu toch van mij peinst! 't Is de kommandant die het wilde, omdat gij die majoor geslagen hadt...

- 't Is wel zonderling dat gij mij dan juist weg liet doen, nadat Leon Wouters bij u geweest was.

- Gij oordeelt onrechtvaardig.

- Zo, ben ik nog onrechtvaardig?

- Waar gaat ge nu heen?

- Weet ik het!

- Ge kunt toch niet op straat rondlopen!

- Ik ben een dompelaarster... ik met uw kind, Desmedt! Of loochent ge nu nog, hier tussen ons!

- Ge hebt dwaas gedaan! Insteede met mij mee te gaan toen ik Steenhove verliet! Ik heb 't u nog gevraagd. Ge kunt dus niet zeggen dat ik mij niets meer van u aantrok.

- Mee gegaan? Mee naar uw vrouw?

- Wat gaat ge nu doen? Steenhove is ontruimd.

Er is niemand meer.

- Wat geeft gij er om, waar ik rond zwierf.

- Ik zou u willen helpen, Bertha.

Haar eerste gedachte was, die hulp af te wijzen, met verachting, en onder hevige verwijten, maar het meisje dacht aan haar toestand.

- Hoe? vroeg ze. Hoe mij helpen?

- Ge kunt ergens op een kamer gaan wonen. Ik zal uw kostgeld betalen. Maar het moet in stilte gebeuren.

- Natuurlijk... Met een meisje dat uit 't gesticht komt, kan mijnheer Desmedt geen kennis hebben.

- Nu zijt ge weer onredelijk... Kom, wees eens kalm...

- Zoudt gij kalm zijn in mijn plaats?

- Zoek een kamer bij stille mensen. Zeg, dat ge een jong gehuwde vrouw uit Vlaanderen zijt, en dat ge uw dorp moest verlaten. Vertel, dat uw man soldaat is of in Duitsland gevangen zit.

- Wat kunt ge 't allemaal goed schikken!

- Nu, als ge koppig wilt blijven, zoek dan zelf uw weg! Wilt ge geholpen worden, ja of neen?